

יומא עא

משה שווערד

1. כולל עיון הדף

כיצד סדר החמשה טבילות והעשרה קידושים שעושה כה"ג ביוה"כ?

מתי עושה	לאיזה עבודות	
כשמחליף בגדי חול בבגדי זהב	לעבודת התמיד ונסכיו, דישון המזבח והמנורה, קטורת של שחרית, ומנחת חביתין	טבל וקידש
כשמחליף בגדי זהב בבגדי לבן	לעבודת היום בפר ושעיר שזורק דמם בפנים, והקטרת הקטורת בפנים	קידש טבל וקידש
כשמחליף בגדי לבן בבגדי זהב	להקרבת אילו ואיל העים במזבח החיצון	קידש טבל וקידש
כשמחליף בגדי זהב בבגדי לבן	להוצאת כף ומחתה שהכניס בבוקר	קידש טבל וקידש
כשמחליף בגדי לבן בבגדי זהב	להקרבת המוספים ותמיד של בין הערבים	קידש טבל וקידש
כשמחליף בגדי זהב בבגדי חול	-----	קידש

2. תוספות מסכת יומא דף לב עמוד א

גמירי חמש טבילות וכו' - תימה לי אי הלכתא קרא למה לי לקמן וי"ל אי לאו קרא הוה אמינא חמש טבילות יטבול אפילו בזה אחר זה כולם ביחד להכי אצטריך קרא דכשהוא משנה מעבודה לעבודה עביד להו ואי לאו הלכתא הוה אמינא אינו משנה מעבודה לעבודה אלא ג' פעמים דהו להו ג' טבילות ותו לא.

3. מרומי שדה מסכת יומא דף לב עמוד א

גמירי חמש טבילות ועשרה קידושים טובל כהן גדול כו'. והקשו התוס' קרא למ"ל. ועי' מש"כ בקדמת העמק שאלה הראשון, דשיטת התוס' הוא דגמירי הוי הל"מ, משו"ה הקשו קרא למ"ל. אבל הרמב"ם ס"ל דגמירי אינה קבלה כמו נמנו וגמרו. ושם הארכנו בזה בס"ד:

4. רמב"ן על ויקרא פרק טז פסוק כג

ובאמת שהכתוב הזה אומר לנו דרשני, שלא יתכן בשום פנים שיצוה שיבא אהרן אל אהל מועד ללא דבר רק לפשוט שם בגדיו ולהיותו ערום בהיכל ה' ולהניחם שם לרקבון, אבל על כרחנו "ובא אהרן אל אהל מועד" לעבוד עבודה, לא הוצרך הכתוב להזכירה, והיא הוצאת הכף והמחתה וטעם הכתוב, כי הזכיר בתחילה ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות, לומר שיתן הקטרת על האש עד שיעלה ענן הקטרת, ויצא מיד והניח הכף והמחתה שם ועל כל פנים יצטרך להוציא, ולכך אמר "ובא אהרן אל אהל מועד", לבא מבית לפרכת למה שהניח שם:

והנה הפרשה לא הזכירה כל מה שיעשה הכהן בתחילה בבגדי זהב כגון תמיד של שחר, אבל התחילה בעבודת היום בבגדי לבן, וסדרה הפרשה שיעשה בהם קטרת שלפני לפנים ופר שעיר הפנימי וענין השעיר המשתלח וכל זה עשוי בסדר אחד ולא נשאר לעשות בבגדים האלו לכד הוצאת הכף והמחתה:
ודרך הכתובים בכל מקום להשלים הענין אשר התחיל בו אע"פ שיש בו קצת ענין מאוחר למה שיזכיר אחר כו'...

5. ספר קול אליהו על ויקרא פרק טז פסוק ב

בפסוק ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו' בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה (שם טז. ב - ג), הנה לפי מה שאמרו בגמרא יומא (דף ע"ב ע"ב) איל האמור

כאן הוא האמור בחומש הפקודים. יפלא מאד להאי מ"ד למה נכתב כאן איל זה לבד מחומש הפקודים ולא שאר הקרבנות האמורים שם כגון ז' כבשים ושאר דברים, אמנם יש לפרש פשטי המקראות כאן עפ"י מה דאיתא במדרש רבה (ויק"ר כא. ז) ואל יבא וגו' אר"י בר"ס צער גדול היה למשה לדבר זה, אמר אוי לי שמא נדחף אהרן וכו' יש עת ליום וכו' יש עת לשנה וכו' יש עת לעולם וכו', אמר הקב"ה למשה לא כשם שאתה סבור וכו' אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיעשה כסדר הזה ע"כ ע"ש, א"כ נשמע מזה שדוקא שאר כה"ג אסורים ליכנס לקה"ק אלא ביוה"כ אבל אהרן היה מותר ליכנס בכל שעה ושעה, רק שיכנס כסדר העבודה האמורה בפרשה זאת, והשתא לפי"ז מתוק מאד פשט הפרשה, שבכל הפרשה לא נזכר רק אהרן, בזאת יבא אהרן (ויקרא טז. ג), והקריב אהרן (שם טז. יא), ונתן אהרן (שם טז. ח), ועוד כמה פעמים עד שנאמר והיתה לכם לחקת עולם וגו' בעשור לחדש וגו' (שם טז. כט) וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידיו לכהן (שם טז. לב), וז"ש בסוף הפרשה והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה (שם טז. לד), ר"ל לכם דייקא אחת בשנה אבל לא לאהרן שהיה מותר לו ליכנס בסדר הזה כל השנה, אלא רק לדורות הי' פעם אחת בשנה לכפר ביוה"כ, ולפי"ז שפיר מיושב הא דלא נכתב רק האיל לפי שלא הוצרכו המוספים לאהרן בשאר ימות השנה, דכל הפרשה נאמרה לאהרן לכן לא נכתב רק האיל הנצרך לו לסדר הזה, והשתא מיושב מאד מה שאמרו חז"ל (יומא ע"א) והובא ברש"י וברמב"ן כל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה ולכאורה תמוה שיהי' מקראות כתובים בסדר עבודה שלא על הסדר (עיין ברמב"ן שדחק בזה) אבל לפי הנז"ל ניהא כי כל הפרשה זו נאמרה לאהרן אף בכל השנה, כי ההכרח שהוכרחנו לומר דהפסוק ובא אהרן נאמר שלא על הסדר הוא רק מחמת דגמירי (יומא ל). חמש טבילות ועשרה קידושי' לכהן גדול ביוה"כ ואי כסדר הכתוב לא משכחת אלא ג' (עיין ברש"י) כמ"ש בגמרא ע"ש, וזה דוקא ביוה"כ היה הלכה למשה מסיני דצריך ה' טבילות וי' קידושי', אבל בשאר ימות השנה לא הי' אלא ו' קידושי' וג' טבילות ועובד כסדר האמור בפרשה, דבו ביום ביוה"כ אמרו גמירי, ומ"ש בגמרא שנאמרה שלא על הסדר היינו ביוה"כ, ומה שאמרו בגמרא בפ' הקומץ (מנחות כ"ז) וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהלכות ביאת מקדש (הל' ג') דאסור לכה"ג לכנוס בקה"ק לבד ביוה"כ וחייב מיתה, היינו לדורות, דבגמרא לא איירי רק להורות לדורות, ולא מה שהיה לאהרן בדורו. (תלמודו בס' גביעי גביעי הכסף. חכמת אדם בסופו. נתינה לגר):

6. משך חכמה על ויקרא פרק טז פסוק ג

(ג) בזאת יבוא אהרן כו' - במדרש (ויקרא רבה כא-ו) א"ל הקב"ה למשה לא שכשם שאתה סבור כו', אלא בכל שעה שהוא רוצה לכנס יכנס, רק שיכנס בסדר הזה, הנה בספ' גביעי הכסף הובא בשם הגר"א דפירושו פשוט, דאהרן היה יכול לכנס תמיד בסדר הזה, רק שבניו לא היו רשאים רק ביוה"כ"פ, ונתגלה לנו טעמו עפ"י מש"כ הספורנו בסוף אמור, הא שכתוב בקטרת ובהטבה אהרן (ס"פ תצוה) משום שבאותן ארבעים שנה היה הענן שורה על המשכן יומם ולילה, וכמוש"כ (סוף שמות) כי ענן ה' על המשכן יומם כו', ולכן בעבודות שבהיכל ששם היה ענן ה' היה דינו אותן ארבעים שנה כמו ביוה"כ"פ, שכתוב בו כי בענן אראה על הכפורת, ודפח"ה, ולכן כל אותן ארבעים שנה היה לו רשות לכנס בסדר הזה כמו כהן גדול ביום הכיפורים, ולכן כתוב בסוף הפרשה והיתה זאת לכם לחוקת עולם כו' אחת בשנה כו', שלדורות הוא רק ביום הכפורים, שאז ישראל כמלאכי השרת וראוים לכפרה זו ולשכינת הכבוד על הכפרת בענן, וא"כ אף אלעזר אחרי מותו היה לו רשות כן ודו"ק. וזה פירוש הפסוק בתצוה (ס"פ תצוה) וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה, שזה מחויב לכפר אחת בשנה גם אהרן, אבל רשאי יותר מאחת בשנה בכל שעה שהוא רוצה ומוצא עצמו מוכן לזה, רק שזה מוכרח לכפר אחת בשנה, אכן לדורות מדם חטאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם כו', שרק אחת בשנה לא פעמים בשנה רשאי לכפר, שלדורות שאין הענן שורה אין רשאי לכנס רק אחת בשנה, ולכן כתוב אחת בשנה יכפר, שעיקר הדיוק שרק אחת מכפר, לא פעמים. ועיין מה שדרשו רז"ל פ"ק דשבועות (דף ה: ודו"ק).

7. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סח עמוד ב

חזון הכנסת וכו'. ופירש"י בית הכנסת היה סמוך לעזרה בהר הבית, מבואר מרש"י דחזון הכנסת היה נוטל את הס"ת מביה"כ"ג ושם היה מונח, ולכאורה תקשה מה שכתב רש"י בב"ב [י"ד א] ארון שעשה משה וכו'. ואמה וחצי רחבו וכו', נשתתירו שם שני טפחים שבהן ס"ת מונח, ופירש"י בהמשך שם [י"ד: ד"ה ספר עזרה] ספר שכתב משה וכו' קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל, וכה"ג ביוה"כ, מבואר דהיו לוקחים את הס"ת מהארון. ולא קשיא מידי דודאי התם איירי בזמן שהיה ארון ואז היו לוקחים הס"ת מהארון בקה"ק לקרות בו ביוה"כ והיה כה"ג מוציאו כשהכניס המחטה, והיה יוצא ריקם, וכן מכניסו כשבא להוציא הכף והמחטה, שהי

נכנס ריקם, אבל מישנתנו ביומא הרי איירי בבית שני שלא היה ארון, א"כ לא היה הס"ת בקה"ק, והיו מחזיקים אותו בביהכ"נ הסמוך לעזרה. התוס' שם [ד"ה שלא יהא ס"ת יוצא ונכנס שהוא דחוק] הקשו והלא לא היו מוציאים אותו מן הארון, דהא אסור ליכנס בבית קה"ק וביה"כ לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו. הרי שהתוס' פליג בזה על רש"י ומה שכתב דלא מצינו בסדר יומא שהיה מוציאו, פלא הוא, דהא כל סדר יום הכפורים שבמשנה איירי בבית שני שלא היה ארון, וא"כ מהיכן יוציאו, וצ"ע.

8. דף על הדף בבא בתרא דף יד עמוד א

בגמ': שלא יהא ספר תורה וכו'. בתוד"ה שלא יהא כתבו שלא מצינו בסדר עבודת יוה"כ במס' יומא שהוציאו את הס"ת מקה"ק לקריאה. אולם רש"י בע"ב בד"ה 'ספר עזרה' כתב שקראו ביה"כ בס"ת המונח בקה"ק.

בקשר לקושית התוס' שלא מצינו שהוציאו ס"ת מקה"ק, כתב ידי"ג הרה"ג ר' אברהם מרדכי מרקסון שליט"א: חשבתי שיתכן שכאשר נכנס לקה"ק עם הקטורת, בצאתו הוציא עמו הס"ת. ולפי זה נתרץ מדוע לא הוציא עמו את הכף הריקנית, שתמהו ע"ז כל המפ' מדוע השאיר כף ריקה בקה"ק. לפי הג"ל יתכן כי אין מן הכבוד לשאת ס"ת עם הכף הריקנית. (וכשנכנס אהה"צ להוציא את הכף והמחטה, הכניס עמו את הס"ת הזרה). ושמעתי לתרץ בפשטות, שכהן אחר הוציא הס"ת מקה"ק, ולכן לא נזכר בסדר יומא, לפי שלא נעשה על ידי הכה"ג. ובסדר יומא נזכר רק מה שעשה הכה"ג עצמו. אך יש לעיין אם אין עדיפות שיכנס לקה"ק דווקא הכה"ג, כמו שמצינו בסוף עירובין שעדיף לתקן בקה"ק על ידי כהנים ולא זרים.

9. ספר ימי הזכרון - הגריד"ס

אוונו דבר עצמו אפשר לומר בעניין קדושת ישראל הנובעת מתורה שבעל פה ובעניין קדושה זו אילו היתה נובעת מתורה שבכתב בלבד. במקרה האחרון היתה קדושת ישראל תלויה בהתנהגות היחיד והאומה. כל עוד היחיד או האומה הם בגדר של כובשים את יצרם, כל זמן שהיחיד או האומה מתנהגים על פי התורה, היה חטא מפקיע את הקדושה, והמעילה היתה מוציאה את היהודי לחולין. אולם קדושת ישראל יונקת ונובעת גם מתורה שבעל פה ממקור הקדושה. מנשמתו של היהודי. שהרי 'והשמותי את מקדשיכם': אפילו שמומץ – בקדושתם הם עומדין. לכן אף אם חטא ישראל ונסוג מיעודן ושם מקדשו שבמסותרי נשמתו – השכינה לא הסתלקה ממנו. כנסת ישראל מתעטפת בצערה ויוגנה, ויושבת על חורבותיה ובוכיה על מקדשה השומם – והשכינה חוזרת אליה. בזכות התורה ביחד עם מאמרה ומחשבתה, שהם תורה שבעל פה, מגיע כנסת ישראל למדרגת הדבקות בה' – 'ולד בקה בו'. לכן אומרת הגמרא במסכת תענית: "בשלמא יום הכיפורים – יום סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות אחרונות" – יום הכיפורים הוא היום שבו ניתנה תורה שבעל פה; קדושת ישראל, שהיתה עד אז בבחינת קדושת דמים, נהיתה בו לקדושת הגוף. רבשי"ע השרה את שכינתו בנשמת היהודי. סליחה ומחילה התעלו אל המדרגה של 'לפני ה' תטהרו'. לא זו בלבד שבורא העולם מכפר עוונות לאחר שהחוטא טיהר עצמו מחטאיו, אלא הוא אף מסייע לו לטהר את עצמו – 'לפני ה' תטהרו'. אכן יום הכיפורים הוא חגה של תורה שבעל פה. לפיכך לא יימלא הדבר, ✓ סדר עבודתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים בבית המקדש ובקדוש הקדשים לסליחה ומחילה לכל ישראל, קבוע על פי מסורת תורה שבעל פה ובכך מודגש ומתגלה כוחה. זו שנמסרה הלכה למשה מסיני וקבועה, שחמש טבילות ועשרה קידושים טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ושמוציא כף ומחתה מקדש הקדשים אחר טבילתו הרביעית. הפשט של תורה שבכתב הוא על פי ההלכה שבתורה שבעל פה ובלעדיה לא תיכון עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

10. ריטב"א על יומא דף עא/א

רבא אמר אמר קרא וכו' פי' רבא אעיקר בעין מהדר מאי טעמא אינו מוציא כף ומחתה בעבודה הראשונה כשגמר הזאות שבפנים:

11. תוספות רא"ש על יומא דף עא/א

אלא בגדים שלבש כבר. הקשה ריב"א דלעיל פרק אמר להם הממונה אמרינן בשחר היה לובש פילוסין וכו' ובערב היה לובש הנדויים וכו' וא"כ לאו היינו בגדים שלבש כבר, וי"ל דמעין אותם בגדים קאמר שכולם בגדי: **בד**

12. רש"ש מסכת יומא דף עא עמוד א

שם מחיה חיים עשינו שליחותו. ע"ל ח"א שנדחק על תואר זה בכאן. ואולי יל"פ עפ"י שהביא ח"א לעיל (סו) ב) בשם החזקוני שהביא מדרש (אנכי לפי מיעוט בקיאותי ל"מ במ"ר) שהמשלח היה מת באותה שנה. ולכן אמר מחיה חיים ור"ל שיוכל השי"ת לעשות שאשאר בחיים:

13. מהרש"א על יומא דף עא/א

א"ל אישי כהן גדול כו' מצאו בביתו א"ל מחיה כו'. פרש"י בשוק מכבדו לפני הבריות כו' ע"ש. והוא דחוק להניח כבוד המקום בשוק משום כבודו של כ"ג ונראה לפרש דודאי גם בשוק היה ראוי שידבר שעשה כן בשליחות המקום אלא שאין זה כבוד שמים להזכיר שם שמים בשוק דרך עראי וענין מחיה חיים כו' נראה לפרש לפי ענינו לומר עשינו שליחותו להמית החי דהיינו שעיר המשתלח דכתיב ביה יעמד חי וע"י מעשה זה נתכפרו עונות בית ישראל והקב"ה מחיה החיים בהם שלא יבואו לידי מיתה:

14. שערים מצויינים בהלכה

שליחותך. ויש לדקדק למה אמר עשינו שליחותך, לשון רבים, והרי לעיל (סו. ד"ה בא) הבאנו שיש הקפדה שיגיע עם השעיר רק הוא לבד, משום דכתיב (אחרי טז-כב) "ארץ גזרה" או משום דכתיב (שם-כא) "איש עתי" וא"כ הוה ליה למימר עשיתי שליחותך לשון יחיד.

15. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף עא/א

מחיה חיים עשינו שליחותו. נראה לי בס"ד מה שאומר בזה הלשון דידוע רשעים בחייהם קרויים מתים אך על ידי שליחות זו של שלוח השעיר למדבר נמחלים עונותיהם ונמצאו כל ישראל קרויים חיים, ונמצא שהיום הזה הקב"ה מחיה בני אדם שנקראים חיים שלא נשאר בישראל רשעים שקרויים מתים. ומה שאומרים רבנן מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים טובים בשלימות מצות עשה ומתוקנים בשלימות מצות לא תעשה, או טובים בתורה שנקראת טוב ומתוקנים במצות. או ארוכים כמשמעו בכמות וטובים באושר עולם הזה עושר וכבוד ובנים ובריאות, ומתוקנים באושר עולם הבא תורה ומצות ומעשים טובים. ...

16. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף עא/א

שם אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר רב יהודה זה מקום שווקים. קשה מה שייכות לומר על מקום שווקים אתהלך לפני ה'. ונראה לי בס"ד כי אתהלך לפני ה' ודאי קאי על בתי מדרשות, וכמו שאמרו גבי דואג [שמואל א' כ"א ח'] נעצר לפני ה' שהיה מחובשי בית המדרש, אך אם האדם צריך לתקן בידו מאכלו ומלבושו, מוכרח לאבד כמה שעות ביום בשביל תיקונם והכנתם. אבל בעיר שיש שווקים שהכל מוכן ומתוקן דאפילו תבשילים מוכרים בהם באופן שאין אדם צריך לתקן בידו כלום אלא קונה ואוכל תיכף קונה ולובש תיכף אז על ידי כך יוכל להיות נעצר לפני ה' בבית המדרש בתמידות, וזהו שנאמר אתהלך לפני ה' בבית המדרש בתמידות הוא רק בארצות החיים רוצה לומר במקום שיש שווקים שהכל מוכן ומזומן ואין צורך לאבד הזמן אנ יבן בס"ד על פי מה שכתב הרמב"ם ז"ל בכל דרכיך דעהו [משלי ג' ו'] זה כלל גדול בתורה שהאדם גם בעסק הגשמיות יכוין בעבור עבודתו יתברך, ולזה אמר אתהלך לפני ה' כלומר בכל עת אני רואה עצמי לפני ה' וגם בהיותי עומד בארצות החיים זה מקום שווקים לקנות דברים הגופניים, כי אני מכוין לעבודתו יתברך. ...

17. מהרש"א על יומא דף עא/א

אישים אקרא כו'. פרש"י בראש פרשת ושנות חיים הוא להכי נקט ליה עכ"ל. ואינו כן דהאי קרא ושנות חיים הוא בספר משלי סימן ג' וקרא דאליכם אישים אקרא הוא שם בסי' ה' ונראה לפרש דנקט ליה הכא ע"ש שאמר לעיל אישי כהן גדול כו' דהיינו לשון חשיבות ושררה ה"נ אליכם אישים אקרא ע"ש החשיבות

שדומין התלמידי חכמים לנשים בתשות כח ועושין גבורה כאנשים לכבוש את יצרם כמ"ש איזהו גבור הכובש את יצרו:

18. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף עא/א

שם אליכם אישים אקרא אלו תלמידי חכמים. פירש רש"י ז"ל אישים לשון אשה מדלא כתיב אנשים, וקשה למה אישים משמעותה על אשה טפי מאיש, אדרבא באישים יש אותיות איש ולא יש אותיות אשה. ונראה לי בס"ד כי אישים משמעותה לזה ולזה, שהוא שם דבר דהיינו אישות, וקשיא ליה לבעל המאמר אם הוא מדבר עם אנשים יאמר אליכם אנשים אקרא ואם מדבר עם הנשים יאמר אליכם נשים אקרא, ולמה נקיש אישים שהוא מלתא דמשמעא לתרי אנפי, ולכן מפרש דקאי על תלמידי חכמים דאית בהו הא והא שדומין לנשים ועושין גבורה כאנשים. ומה שאמר שיושבין ודומין, תיבת שיושבין נראה לשון יתר. ונראה לי בס"ד הכונה כמו האשה שהיא עצורה בבית שיושבת בביתה ולא תצא חוצה, דכתיב [תהלים מ"ה י"ד] כל כבודה בת מלך פנימה כן הם יושבין בבית המדרש ועצורים שם, ובזה הם דומין לנשים, אך באמת עושין גבורה כאנשים שיודעין בכל עניני העולם ופקחים בכל דבר, כי הם הנותנים עצה נכונה לאנשים אפילו בעניני המלחמה. או יוכן יושבין בבית המדרש ואינם עוסקים במשא ומתן ומלאכה, ובזה דומין לנשים שיושבין בביתם ומתפרנסים מן בעליהם, כן הם מתפרנסים במה שמחזיקין בידם העשירים, אך באמת הם עדיפי מנשים יען דהאשה נשפעת מבעלה ואינה משפעת לו, אך אלו אף על פי שנשפעים מן העשירים עושים גבורה כאנשים שהם משפיעים לעשירים שבזכותם עושים משא ומתן ומצליחים בו:

19. המאירי על מסכת יומא דף עא/א

תלמידי חכמים ראוי להם שלא להיות יצאנים אלא כבודם בישיבתם ובביתם דרך הערה אמרו אליכם אישים אקרא אלו תלמידי חכמים שדומים לנשים ר"ל בישיבתם בביתם ועושים גבורה כאנשים ומי שאינו תלמיד חכם ראוי לו מיהא שיהא אוהב תלמידי חכמים ומכבדם ומהנה אותם בכל דבר וכל שכן במה שצריך להם להצלחת למודם ושכרם שמור להם ...

20. מהרש"א על יומא דף עא/א

שהתורה פוסקת מזרעו כו'. בפ' אלו עוברין האריך התלמוד בענין שישא אדם בת ת"ח ולא מייתי הך דהכא ונראה דהך דהכא לא איירי שהוא ישא בת ת"ח על אשתו הראשונה אלא דה"ק אם רואה בזרעו שיש לו מאשתו הראשונה שהתורה מתחלת לפסוק ממנו ישא לאותו זרע בת ת"ח. ואהא מייתי קרא אם יזקין בארץ וגו' ובעפר ימות גזעו דהיינו בנו דמריח מים גו'. דהיינו בת ת"ח דגם שאין לאשה תורה ריח תורה מקרי מאביה ואז שוב יפריח אותו הגזע ועשה קציר כמו נטע דהיינו בנים הגונים וראוים שוב לתורה:

21. ריטב"א על יומא דף עא/ב

ייתון בני עממיא לשלם דעבדין עובדא דאהרן פי' קשה בעיניהם שקראם בני עממיא לפי שהיו גרים והוא לא נתכוין לכך שאף ישראל נקראו עממים כדכתיב אחריו בנימין בעממיה אלא שלא ספר בלשון כבוד במקום דאיכא חשדא:

22. מהרש"א על יומא דף עא/ב

גמ' בתר שמעיה ואבטליון כו'. דת"ח קודם לכ"ג ע"ה לכל דבר כדאמרי' בסוף מס' הוריות יקרה היא מפנינים מכ"ג שנכנס לפני ולפנים וזה הכ"ג ע"ה ולא מעלי הוה מדא"ל כך ייתון בני עממין וכמה כהנים דלא מעלי הוה בבית שני כדאמרי' פ"ק והריטב"א בא ליישב ולומר דלא נתכוין הכ"ג לביישן שהם בני גרים אלא שאף ישראל נקראו כן כו' ע"ש אבל א"כ לא היו שמעיה ואבטליון משיבין לו כך ייתון בני כו' וק"ל:

23. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף עא/ב

ייתון בני עממין לשלם. נראה לי בס"ד הוא חשב שבוזה יתכבדו יותר לומר שהם בני גרים, ועם כל זה זכו לכל הכבוד הזה נשיאות ואב בית דין שלא נמצא בישראל אדם ראוי לכך כמותם, אמנם הם הקפידו כי לעיני השומעים נראין דבריו בזיון ואונאת דברים, ועוד רגלים לחשד שלא נתן שלום לנכח, ועוד רגלים שאמר השלום בלשון

תרגום ולא אמרו בלשון הקודש כי לשון הקודש הוא בתפארת ששם אחיזת ישראל והתרגום במלכות ששם אחיזת הגרים. והם השיבו לו דעבדי עובדא דאהרן שהיה רודף שלום וכן עשינו אנחנו אשר מאלינו ומעצמינו באנו לכבדך ליטול רשות ממך ואם המון העם פירשו ממך מה בידינו לעשות הנה אנחנו רדפנו השלום לפייסך בנטילת רשות:

24. שערים מצויינים בהלכה

ייתון בני עממין לשלם כו' ולא ייתי בר אהרן לשלם כו'. לכאורה תמוה, דהכ"ג שזכה לעבוד עבודת הקודש ביו"כ בק"ק, ולהתפלל עליהם ועל כלל ישראל, היאך נהפך מיד לצער ולבייש גדולי תורה משום שהעם כיבדו אותם. אולם אינו תמיה כ"כ, דהא תנן במס' אבות (פ"ב מ"ד) הלל אומר אל תאמין בעצמך עד יום מותך, ופרש"י שהרי יוחנן כ"ג שימש בכהונה גדולה פ' שנים ולבסוף נעשה כו', ובריטב"א כתב דהוא לא נתכוין לביישם, דאף ישראל נקראו עממים, אלא שלא דיבר בלשון כבוד במקום שיש חשדא. וקשה לי דא"כ תמוה על שמעיה ואבטליון, שהם השיבו לו בלשון קללה שלא ייתון לשלם, ויעוד יש לתמוה למה לא קיימו הא דאיתא בגמ' שבת (פח:): הנעלבין ואין עולבין שומעין חרפתם ואין משיבין כו'. ונראה לי דיש חילוק, דאם מביישין אותו ואין פוגמין אותו, אז נכון

לשתוק ולא להשיב, אבל הכא בייש אותם וגם פגמו דאמר עליהם בני עממיא, ולשון זה יש לפרש שאינם גירי צדק, זה אין למחול, וכעין מש"כ רש"י במס' כתובות (יד: ד"ה אמר ר' יוחנן) דאם קורין לאדם ממזר, הוא צווח, וזה כוונת הריטב"א שדיבר בלשון שיש חשדא. וע"ע בסה"ק עבודת ישראל (ליו"כ דף סא:): שפירש, שאמרו לו כן כדי שלא יתגאה, שלא עשה כלום מכחו ורק בזכותם. שוב מצאתי בשו"ת הריב"ש (סי' צד) דמוכח מכאן שלא היו החכמים נוהרים מלקלל הכהנים אף אם היו נודעים ביחוסם, כל שלא היו נוהגין כשורה, או שלא היו בני תורה, ועי"ש מה שהוכיח מזה.

25. ספר איזהו מקומן

כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה:

א] כגדר קדושת הבגדי כהונה נחלקו הראשונים: דעת תוס' בקידושין נד. ד"ה נכמנות כהונה) שיש עליהן דין קדושת הגוף ויש בהן מועל אחר מועל. אולם שאר ראשונים שם (רמב"ן, ריטב"א, שיטה לא נודע למי) סברי דאין בהן קדושת הגוף ככלי שרת שהרי אין משתמשין בגופן, אלא מכשירי עבודה הן, ודינן כקדושת דמים שיוצאין לחולין בשוגג.

ג] כגדר החילוק שבין כהן גדול לכהן הדיוט: האור שמח (כלי המקדש ה. יז.) ביאר מחלוקת רבי וראב"ש (לעיל יז:): אי אבנטו של כהן הדיוט חלוק מאבנטו דכ"ג בכל השנה - דרבי סבר שכהן גדול יש בו קדושת כהן הדיוט בתוספת קדושת כהונה גדולה, ולכן לובש ד' בגדים כהדיוט ממש ונוסף עליהם ד' בגדי כהונה גדולה, אבל ראב"ש סבר שחלוקה קדושתו לגמרי, ולכן אף בד' בגדים אלו יש שינוי באבנט, עי"ש.

26. גליוני מנחת חן

בתנ"י כהן גדול משמש כשמונה כלים וחהדיוט כארבעה. בספה"ק תפארת שלמה (אחרי) כתב, דכלי הוא לשון בית קיבול, לאמרו, כהן גדול, הנכנס לפני ולפנים ומתפלל שם על ישראל, הוריד עבורם שפע לכל השנה והכלים האלו צמצמו את השפע רק לעם ישראל שלא יתפשט חוצה, על כן היה לובש בפנים רק ארבע כלים ולא שמונה.

ובספר שם משמאל (פ' תצוה) כתב, דאיתא בתקוני זהר, (ג, ב), ד' בגדי לבן הם כנגד ד' אותיות שם הויה, שהוא רחמים, וד' בגדי זהב הם כנגד שם אדנ' שהוא דין, ולפי זה לכאורה הרי בגדי לבן במעלה יותר מבגדי זהב, ואם כן למה כהן גדול וחהדיוט שוין בו, וויובן לפי המבואר שם דארבעה בגדי לבן מכפרין על עון גילוי עריות, וד' בגדי זהב מכפרין על עון עבודה זרה, והנה עון גילוי עריות באה מחמת תאוה הנטועה בלב, וזה פגם הלב, וחטא עבודה זרה בא מהשכל שבמוח וזה פגם המוח, וידוע הוא שפגם השכל קשה יותר לתקן מפגם הלב, ולכן פגם המוח נמסר לכהן גדול דייקא, ותיקון פגם הלב נמסר לכל הכהנים.

27. ספר איזהו מקומן

באורים ותומים:

א] מה הם האורים ותומים: כתב רש"י עה"ת (שמות כח. ל.) דהוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן. וראה באבן עזרא (שם פסוק ו') שכתב דמזהב וכסף היו והאריך בזה, והרמב"ן, שם דחה דבריו בתוקף, והוסיף לבאר ד'אורים' נקראו שמות הקדושים מסויימים שעל ידם היו מאירות האותיות, ושמות אחרות היו ונקראו 'תומים' שמכוחם ידע הכהן לצרף האותיות ברוח הקודש. וכן נקט הריטב"א (לקמן עג.).

28. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף עא עמוד ב

בכתונת ומכנסים מצנפת ואבנט. קשיא ליה לריב"א דבקרא לא כתיב מצנפת אלא בכהן גדול אבל בכהן הדיוט לא כתיב אלא מגבעות ואין ספק כי כשם ששינה הכתוב בלשונם משונים הם בענינם, ובהרבה מקומות הזכירו חכמים מצנפת בכהן הדיוט וכדאמרין הכא וכדאמרין לעיל (כ"ה א') נוטל מצנפתו של אחד מהם, ותירץ דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כי חכמים קורין אף למגבעות מצנפות ...

29. עוד עיין מראה מקומות 9-11 לדף יומא ח

בגדים וכלים דלהלן, מאיזה מינים היו עשויים וכמה חוטים היו בהם, וכיצד?

מאיזה מינים היו עשויים	כל מין חוט שבהן כמה גידים היו בו	כמה חוטים היו שזורים יחד
פשתן לבד	שש	כתונת, מצנפת, מכנסים ³
פשתן תכלת וארגמן ותולעת שני	שש	אבנט דכה"ג ⁴
תכלת	שש	ציץ ⁶
תכלת ארגמן ותולעת שני	שמונה	פעמוני המעיל ⁷
תכלת	שש	מעיל ⁸
פשתן תכלת וארגמן ותולעת שני	שש	פרוכת
זהב פשתן תכלת וארגמן ותולעת שני	בד' מינים שש ובוזה אחד	חושן ואפוד

1. פנינים משולחן הגר"א

כח.ל. ונתת אל חושן המשפם את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן כבואו לפני ה' וגו'.

ביאר הרמב"ן ענין האורים ותומים, שהיו שם שמות הקדושים, והם שהיו מאירים דבריהם, והיה הכהן מכוון בשמות והיו האותיות מאירים או בולטים, כמו שאמרו בגמרא (יומא עג, א). אך לצרף האותיות, היה צריך הכהן לצרפם על פי רוח הקודש, כי היתה אפשרות לצרף האותיות באופנים שונים. לדוגמא כאשר שאלו מי יעלה לנו בתחילה להלחם עם הכנעני (שופטים א, א), ויצאו האותיות "יהודה יעלה", י' מן לוי, ה' מן יהודה, ד' מן דן, וכן כולם, היתה היכולת לצרף האותיות על כוונה אחרת, ורק על-ידי השפעת רוח הקודש, ידע לצרף האותיות כתיקונם. וזוהי מדרגה ממדרגת רוח הקודש, למטה מן הנבואה ולמעלה מבת קול, שהיו משתמשים בבית שני. ולכן פסקו האורים ותומים בבית שני (סוטה מה, ב).

ואפשר שאחרי שנתן משה רבנו ע"ה השמות בחושן היו נודעים במסורת ממנו לגדולי חכמי ישראל, ולפיכך היה בידי דוד אפוד שהיה ביד אביתר. ונראה שהיה של בד, כאשר נאמר בשמואל (א' ב, יח) "נער חגור אפוד בד", וילבישו אותו הכהן שהוא מבני הנביאים ושואלין בו ונענין לפעמים. עד כאן דברי הרמב"ן³⁰.

והנה אצל חנה נאמר, "ותען חנה ותאמר לא אדוני אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי" (שמואל א' א, טו). בפירוש רש"י, בדפוסים ישנים, היה כתוב זה הלשון "לא אדוני, כשרה", והמדפיסים האחרונים השמיטו את המלה "כשרה". ואני מצאתי בדפוס ישן שהיה מוקף תיבת "כשרה" בסוגריים. ושמעתי בילדותי מפי אבא מורי הרה"ג הצדיק זצ"ל, ששמע בשם הגר"א ביאור נפלא על זה.

איתא בגמרא על מקרא זה, "לא אדוני וכו'", לא אדון אתה בדבר הזה, ולא רוח הקודש שורה עליך, שאתה חושדני בדבר הזה. איכא דאמרי הכי אמרה ליה, לא אדון אתה, לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך, שדנתני לכף חובה, ולא דנתני לכף

זכות" (ברכות לא, ב). ותמוה, וכי דוקא מי שהשכינה שורה עליו ויש לו רוח הקודש צריך לדון לכף זכות.

ואם הכוונה שכיון שיש לו רוח הקודש והשכינה שורה עליו, היה לו לדעת שהיא איננה שכורה, רק אשה קשת רוח, וכי הנביאים צריכים לדעת הכל. הלא יהושע אמר בחטא העגל "קול מלחמה במחנה", וכן אמרינן במסכת שבת (סד, א) שאמר משה לפקודי החיל במלחמת מדין, "שמא חזרתם לקלקולכם הראשון, אמרו לו לא נפקד ממנו איש", הוי אומר שמה חשד בהם במה שלא היה בהם. והנה באמת גם על עלי יפלא, וכי לא הכיר את חנה אשת אלקנה, ונחשבת משבע הנביאות (מגילה יד, א), ואיך חשד אותה לשכורה.

והנה במדרש שמואל רבתי איתא "כשרה, רבקה ורחל", והכוונה שגם הן היו עקרות והתפללו על בנים. אבל גם על דברי המדרש קשה, למה צריך למשל "כשרה רבקה ורחל"³¹.

ויש לומר על פי דברי הרמב"ן הנ"ל. ונראה דמה שאמרו חז"ל (יומא עא, ב) שאין נשאלין אלא למלך ולמי שהציבור צריך בו, הוא רק באורים ותומים של הכהן הגדול, אבל באפוד בד היו שואלים כל מי שידע השמות והיתה רוח הקודש שורה עליו.

לכן כאשר ראה עלי את חנה שהיא מדברת על לבה, ורק שפתיה נעות וקולה לא ישמע, והוא היה מכירה שהיא מהנשים הצדקניות, לכן תמה מאד על זה, והיה חפץ מאד לדעת מה זה. ושאל באורים ותומים שלו, ויצאו בולטים או מאירים האותיות "הכשר", והוא צרפם למלת "שכרה". לכן כתיב "ויחשבה עלי לשכרה" (שם א, ג), ויאמר לה "עד מתי תשתכרין הסירי את יינד מעליך" (שם א, יד).

ענתה לו חנה "לא אדוני" (שם א, טו), לא אדון אתה בדבר הזה, ולא רוח הקודש איכא גבך לצרף האותיות כהוראתם האמתיים. כי צירופם האמיתי הוא "כשרה", כלומר שאני אשה

קשת רוח עקרה, המתפללת על בנים, כשרה אמנו [כמו דאיתא במדרש הנ"ל]. אם-כן למה דנתני לכף חובה, לצרף האותיות לומר שהוראתם "שכרה", ולא דנתני לכף זכות שהוראתם הוא "כשרה", כלומר, שאני עקרה. ובמדרש הוסיפו יותר ביאור "כשרה רבקה ורחל".

זהו שפירש רש"י ז"ל "לא אדוני אשה קשת רוח אנכי, כשרה. והוא דבר נפלא מאוד"³².